

**Ochrana obetí trestných činov z pohľadu smernice 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov v Európskej únii a smernice 2011/99/EÚ o európskom ochrannom príkaze**

**Úvod**

Ochrana obetí trestných činov sa v poslednom čase stala jednou z najvýznamnejších tém v súvislosti s vývojom trestného konania v oblasti legislatívy a praxe. Posilnenie ochrany obetí sa stalo predmetom nastavenia noriem v domácom právnom systéme, ako aj na európskej úrovni. Z pohľadu EÚ sa pozornosť musí upriamiť na dve smernice: smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV<sup>1</sup> a smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2011/99/EÚ z 13. decembra 2011 o európskom ochrannom príkaze<sup>2</sup>.

Hĺbková analýza obidvoch vyššie uvedených právnych aktov ako aj ďalších nástrojov na ochranu obetí musí zohľadniť základnú skutočnosť, že trestné konanie tak, ako je tradične chápané, nebolo poňaté na ochranu a podporu obetí. Jeho primárnym a hlavným cieľom je zozbieranie a overenie dôkazov, zistení o skutku a osoba páchatel'a, určenie viny a prípadne trestu. Ochrana obetí sa považovala za druhoradý účel trestného konania. Je preto potrebné zvážiť, či sa môže stať jeho rovnocenným cieľom spolu so všetkými záležitosťami týkajúcimi sa páchatel'a. Nesmieme pritom zabúdať, že tieto ciele niekedy vyžadujú špecifický prístup a prijatie opatrení počas konania; malo by sa tiež preskúmať, či je možné vykonávať ochranu obeť bez ohrozenia efektívneho potlačania kriminality a boja proti trestnej činnosti.

**Právny rámec EÚ vo vzťahu k ochrane obetí trestných činov**

Potreba stanovenia noriem v oblasti ochrany obetí trestných činov na úrovni EÚ sa považuje za vedľajší účinok úspešného zavedenia priestoru voľného pohybu a pobytu, ktorý predstavuje prínos pre občanov v podobe zvýšenej miery cestovania, štúdia a práce v iných štátoch než je štát ich pobytu. Odstránenie vnútorných hraníc a vo zvýšenej miere využívanie

---

<sup>1</sup> OJ L 315, 14.11.2012, s. 57.

<sup>2</sup> OJ L 338, 21.12.2011, s. 2.

práva voľného pohybu a pobytu viedli k zvýšeniu počtu ľudí, ktorí sa stávajú obeťami trestných činov a sú zapojení do trestného konania v inom členskom štáte než je štát ich pobytu.<sup>3</sup>

Prvým komplexným nástrojom ustanovujúcim normy v tejto oblasti bolo rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV z 15. marca 2001 o postavení obete v trestnom konaní<sup>4</sup>. Ako však čas ukázal, toto priekopnícke úsilie zaviesť spoločné normy EÚ v oblasti ochrany obetí trestných činov neuspelo. V správe Komisie<sup>5</sup> sa podotýka, že cieľ harmonizácie legislatívy v oblasti práv obetí nebol naplnený z dôvodu významných rozdielov v národných právnych systémoch. Navyše v mnohých prípadoch sa členské štáty usilovali transponovať rámcové rozhodnutie nezáväznými nástrojmi ako sú usmernenia, charty a odporúčania. Preto sa účinok implementácie rámcového rozhodnutia z roku 2001 považuje za neuspokojivý.<sup>6</sup>

Mimo justičnej spolupráce v trestných veciach smernica Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o odškodňovaní obetí trestných činov<sup>7</sup> zaviedla systém, ktorý umožňuje obetiam získať odškodnenie v inom členskom štáte<sup>8</sup>. Avšak týmto bol pokrytý len jeden konkrétny aspekt ochrany obetí, čo prirodzene nebolo postačujúce pre uspokojivé riešenie tak komplexnej a mnohostrannej otázky.

V dňoch 10. a 11. decembra 2009 Európska rada prijala tzv. Štokholmský program. Úradný názov dokumentu bol „Otvorená a bezpečná Európa, ktorá slúži občanom a chráni ich“. V tomto dokumente sa od Komisie a členských štátov požadovalo, aby preskúmali možné zlepšenia v legislatíve a praktické podporné opatrenia na ochranu obetí vrátane prioritne obetí terorizmu<sup>9</sup>.

Potreba uskutočnenia konkrétnych krokov pre stanovenie spoločných minimálnych noriem ochrany obetí trestných činov a ich práv v trestnom konaní v celej Európskej únii bola zdôraznená aj v uznesení Európskeho parlamentu Rade o vytvorení oblasti trestného

---

<sup>3</sup> S. Buczma, Prehľad právnych aktov o ochrane obetí trestných činov z pohľadu prijatia smernice 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov v Európskej únii, ERA Fórum, zborník 14, vydanie 2., s. 235, september 2013.

<sup>4</sup> OJ L 82, 22.3.2001, s. 1.

<sup>5</sup> COM (2009) 16 konečná verzia, 20.4.2009.

<sup>6</sup> S. Buczma, ibidem.

<sup>7</sup> OJ L 261, 6.8.2004, s. 15.

<sup>8</sup> Vid': H. Kuczyńska H., Wspólny obszar postępowania karnego w prawie Unii Europejskiej, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2008, s. 64.

<sup>9</sup> OJ C 115, 4.5.2010, p.1.

súdnicstva Európskej únie<sup>10</sup>. V tomto dokumente Európsky parlament vyzýval k prijatiu komplexného právneho rámca poskytujúceho obetiam trestných činov najširšiu ochranu vrátane primeraného odškodnenia a ochrany svedka, a to najmä v prípadoch organizovanej trestnej činnosti. Navyše v záveroch Rady o stratégii pre zabezpečenie naplnenia práv a zlepšenie podpory osobám, ktoré sa stanú obeťami trestných činov v Európskej únii<sup>11</sup>, prijatých v roku 2009, bola zdôraznená nevyhnutnosť vytvorenia podporného programu pre obeť. Nakoniec Rezolúcia o cestnej mape pre posilnenie práv a ochrany obetí, najmä v trestnom konaní, prijatá Radou počas maďarského predsedníctva v roku 2011, zabezpečila zoznam konkrétnych krokov, ktoré je potrebné pre tento účel v EÚ prijať<sup>12</sup>. Tento dokument obsahuje nasledovné opatrenia:

Opatrenie A: Smernica nahradzujúca rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV;

Opatrenie B: Odporúčanie alebo odporúčania o praktických opatreniach a príkladoch správnej praxe vo vzťahu k smernici uvedenej v opatrení A;

Opatrenie C: Nariadenie o vzájomnom uznávaní ochranných opatrení pre obeť prijatých v občianskych veciach;

Opatrenie D: Prehodnotenie smernice Rady 2004/80/ES (aby sa zvažila potreba prehodnotenia a zjednodušenia existujúcich postupov, na základe ktorých obeť žiada o odškodnenie a na predloženie vhodných legislatívnych a nelegislatívnych návrhov v oblasti odškodňovania obetí trestných činov);

Opatrenie E: Komisia bola požiadaná, aby prostredníctvom odporúčaní navrhla praktické opatrenia a príklady správnej praxe pre usmernenie členských štátov v procese riešenia konkrétnych potrieb obetí.

Vzhľadom na neodkladnú potrebu vyvážiť práva osôb podozrivých a obvinených zo spáchania trestného činu na strane jednej a obetí na strane druhej Európska komisia predložila 18. mája 2011 balík nástrojov zameraných na zlepšenie súčasného systému ochrany obetí. Balík obsahoval Komuniké o ochrane obetí trestných činov ako aj návrh smernice stanovujúcej minimálne normy práv, podpory a ochrany obetí trestných činov<sup>13</sup> a návrh nariadenia o vzájomnom uznávaní ochranných opatrení v občianskych veciach (ďalej len EPO

---

<sup>10</sup> Dokument INI/2009/2012.

<sup>11</sup> Zverejnené na internetovej stránke Rady:

[http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms\\_data/docs/pressdata/en/jha/110726.pdf](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/110726.pdf)

<sup>12</sup> Zverejnené na internetovej stránke Rady:

[http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms\\_data/docs/pressdata/en/jha/122529.pdf](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/122529.pdf)

<sup>13</sup> COM(2011) 275 konečná verzia, 2011/0129 (COD).

v občianskych veciach)<sup>14</sup>. Balík predstavuje nevyhnutný komponent, ktorého cieľom je doplniť horizontálny mechanizmus ochrany obetí a posilnenie ich práv. Doplnil iniciatívu členských štátov o smernicu o európskom ochrannom príkaze, v ktorej ide o vzájomné uznávanie ochranných opatrení prijatých v trestných veciach. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/91/EÚ z 13. decembra 2011 o európskom ochrannom príkaze prijatá počas poľského predsedníctva v roku 2011 zaviedla mechanizmus umožňujúci súdnemu alebo ekvivalentnému orgánu v členskom štáte, v ktorom bolo prijaté ochranné opatrenie v snahe chrániť osobu pred trestným činom ohrozujúcim jej život, telesnú alebo psychickú integritu, dôstojnosť, osobnú slobodu alebo sexuálnu integritu, vydať európsky ochranný príkaz umožňujúci príslušnému orgánu v inom členskom štáte pokračovať v ochrane po spáchaní alebo domnelom spáchaní trestného činu.

### **Hlavné prvky smernice, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov**

#### **Definície**

Článok 2 obsahuje definície vzťahujúce sa na účel tejto smernice, ako je definícia obeť v článku 2.1 písm. a) a rodinných príslušníkov v článku 2.1 písm. b).

Navyše sa rozlišuje medzi rodinnými príslušníkmi obeť, ktorá bola usmrtená v priamej súvislosti s trestným činom a ktorej bola spôsobená ujma a rodinnými príslušníkmi obeť, ktoré nespádajú do definície obeť, ale napriek tomu na základe tejto smernice požívajú mnohé práva.

Počas stretnutí pracovnej skupiny sa väčšina členských štátov zhodla, že rodinných príslušníkov by malo zadefinovať národné právo. Komisia dôrazne odporovala tento názor.

Od úplného začiatku vyjednávania delegácie zdôrazňovali potrebu obmedzenia počtu rodinných príslušníkov obeť odvolávajú sa na to, že pojem „rodinní príslušníci“ by potenciálne mohol zahŕňať veľký počet osôb. Členské štáty vyjadrili obavy najmä v súvislosti s tým, že by to mohlo ovplyvniť priebeh trestného konania, pravdepodobne viesť k prieťahom v konaní, predstavovať ďalšiu administratívnu záťaž a zvýšiť náklady. V prípade mnohopočetných rodín by mohlo dôjsť k internému stretu záujmov medzi rodinnými

---

<sup>14</sup> Dokument 10613/11 COPEN 123.

príslušníkmi, v prípadoch sexuálneho zneužívania so zapojením rodinných príslušníkov by počet rodinných príslušníkov s právami podľa tejto smernice musel byť obmedzený.

Kompromis vypracovaný Radou a schválený Európskym parlamentom umožňuje členským štátom stanoviť postupy s cieľom určiť, ktorí rodinní príslušníci zosnulých obetí majú prednosť pri vykonávaní práv podľa tejto smernice. To znamená, že členské štáty môžu navyše stanoviť postupy na obmedzenie počtu rodinných príslušníkov, ktorí by inak mali práva podľa tejto smernice (napríklad právo prístupu k službám na podporu obeť).

### **Prístup k osobitným právam v závislosti od úlohy obeť v systéme trestného súdництва v členských štátoch**

Úloha obeť v systéme trestného súdництва sa líši v každom členskom štáte v závislosti od národného systému. Existujú totiž členské štáty, kde obeť zohráva dôležitú úlohu v trestnom konaní a kde je postavenie obeť rovnocenné so zárukami pre osoby podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu. A zároveň existujú aj také systémy, kde je úloha obeť skôr slabá a môže sa obmedziť na úlohu svedka alebo prizvanej osoby, pričom sa vylučuje ich postavenie účastníka konania. S cieľom obsiahnuť riešenia v legislatívach všetkých členských štátov boli stanovené určité kritériá v snahe definovať úlohu obeť.

Kritériá sú nasledovné:

- národný systém poskytuje právne postavenie účastníka trestného konania;
- na obeť sa kladie právna požiadavka alebo sa od obeť vyžaduje<sup>i</sup> aktívna účasť v trestnom konaní, napríklad v postavení svedka; alebo
- na základe národného práva má obeť právny nárok aktívne sa zúčastňovať trestného konania a snažiť sa tak urobiť tam, kde jej národný systém neumožňuje mať právne postavenie účastníka trestného konania.

Bolo teda možné dosiahnuť kompromis o definícii úlohy obeť vo vzťahu k nasledovným právam: právo byť informovaný o prípade (článok 6), právo na tlmočenie a preklad (článok 7), právo na preskúmanie rozhodnutia nestíhať skutok (článok 11), právo na preplatenie výdavkov (článok 14), právo ustanoviť špeciálneho zástupcu dieťaťa, ktoré je obeťou v prípade ak sú držiteľia rodičovských práv a povinností vylúčení zo zastupovania dieťaťa (článok 24 písm. b);

## Definícia zraniteľných obetí

Táto definícia a rozsah práv udelených tejto špecifickej kategórii obetí viedla hneď od počiatku k intenzívnej diskusii o tom, či je zostavenie predpokladaného zoznamu zraniteľných obetí správny prístup. Nutnosť zaviesť individuálne posudzovanie, na základe ktorého možno zahrnúť konkrétne obeť do vyššie uvedenej kategórie bola pre členské štáty zväčša preferovaným riešením. Bolo zdôraznené, že akákoľvek obeť môže byť zraniteľná a mal by sa zaviesť mechanizmus individuálneho posudzovania na určenie toho, či ide o zraniteľnú obeť.

Komisia navrhla vypracovať predpokladaný zoznam zraniteľných obetí. Napriek tomu mnohé delegácie vehementne namietali proti akýmkoľvek kategóriám – aké kritériá by sa mali použiť, niektorí chceli zahrnúť obeť terorizmu alebo obeť domáceho násillia ako aj obeť iných druhov rovnako závažnej trestnej činnosti. Mnohí podporovali ako základ individuálne posudzovanie, ktoré sa má vykonať v každom konkrétnom prípade v súlade s národnými postupmi. Nakoniec sa práve individuálne posudzovanie stalo základom pre kompromis dosiahnutý Radou. Nebol zostavený príkladný zoznam zraniteľných obetí v operatívnej časti textu a ich špecifikácia bola vložená do preambuly.

Tento prístup sa zmenil počas trojstranného neformálneho stretnutia s Európskym parlamentom kvôli vehementnému odporu Európskeho parlamentu, čo viedlo k zmene pojmu pre túto kategóriu obetí. Pojem *zraniteľné obeť* bol nahradený pojmom *obete s osobitnými potrebami ochrany*. Boli konkretizované aj kategórie obetí, ktoré môžu spadať pod tento pojem. V tomto ohľade sa spomínali obeť terorizmu, organizovanej trestnej činnosti, obeť obchodovania s ľuďmi, rodového násillia, násillia v intímnom vzťahu, sexuálneho násillia, vykorisťovania alebo zločinu z nenávisti; a obeť s postihnutím. Mechanizmus individuálneho posudzovania však zostal nezmenený a mal by vychádzať z:

- (a) osobných vlastností obete;
- (b) druhu alebo povahy trestnej činnosti; a
- (c) okolností spáchania trestného činu

V kontexte individuálneho posudzovania sa musí špeciálna pozornosť venovať obetiam, ktoré utrpeli značnú ujmu v dôsledku závažnosti trestného činu; obeť trestného činu spáchaného s motívom predsudkov alebo diskriminačným motívom, čo by mohlo mať konkrétny súvis s ich osobnými vlastnosťami; obeť, ktorých vzťah alebo závislosť od páchatel'a z nich robí výnimočne zraniteľné obeť. Pre účely tejto smernice sa predpokladá, že deti, ktoré sú obeťami, majú osobitné potreby ochrany kvôli svojej zraniteľnosti.

## **Rodové násilie a násilie páchané v intímnych vzťahoch**

Podľa názoru Európskeho parlamentu je ochrana obetí rodového násillia a násillia páchaného v intímnych vzťahoch veľmi dôležitá. V tomto ohľade bol Štokholmský program zrušený, keďže obidve kategórie obetí sú uvedené ako najzraniteľnejšie obeť.

Štokholmský program spomína túto kategóriu obetí explicitne v odseku 2.3.4, kde sa uvádza, že osoby, ktoré sú najzraniteľnejšie alebo ktoré sa ocitnú vo výnimočne exponovaných situáciách, ako napríklad osoby vystavené opakovanému násilliu páchanému v intímnom vzťahu, obeť rodového násillia alebo osoby, ktoré sa stanú obeťami iných druhov trestnej činnosti v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi ani v ňom nemajú pobyt, potrebujú špeciálnu podporu a právnu ochranu.

Aby sa dosiahol kompromis s Európskym parlamentom, muselo sa nájsť riešenie, ako zaobchádzať s obeťami rodového násillia v kontexte smernice. V predbežnom trojstrannom neformálnom rokovaní Európsky parlament trval na tom, aby bola definícia „*rodového násillia*“ a „*násillia páchaného v intímnom vzťahu*“ zahrnutá do pracovnej časti textu (článok 2). Členské štáty boli dôrazne proti tomuto prístupu. V priebehu vyjednávania Európsky parlament súhlasil s tým, aby bola definícia obidvoch kategórií obetí uvedená na inom mieste v smernici za podmienky, že problematika bude dostatočne rozpracovaná a bude zabezpečená potrebná pomoc, podpora a ochrana pre túto kategóriu obetí.

Požiadavke Európskeho parlamentu bolo vyhovené vložení odkazu na obeť rodového násillia a násillia v intímnom vzťahu do článku 9.3 s témou „*Dostupná podpora a služby pre obeť*“ (cielená a integrovaná podpora pre obeť s osobitnými potrebami), v článku 22.3 uvádzajúcom príklady obetí s osobitnými potrebami ochrany, v článku 26.2, ktorý súvisí s povinnosťou členských štátov poskytovať súčinnosť za účelom zníženia rizika sekundárnej a opakovanej viktimizácie najmä pokiaľ ide o obeť rodového násillia a násillia v intímnom vzťahu ako aj doplnení vysvetliviek popisujúcich jav rodového násillia a násillia v intímnom vzťahu (odôvodnenie 17 a 18). Odôvodnenia boli zosúladené s Dohovorom Rady Európy zo 7. apríla 2011 o predchádzaní a boji proti násilliu páchanému na ženách a domácemu násilliu.

## Hlavné úspechy prijatia smernice 2012/29/EÚ<sup>15</sup>

Vyššie uvedené práva boli mimoriadne dôležité pre členské štáty, Komisiu a Európsky parlament. Neznamená to však, že ostatné práva uvedené v smernici sú menej dôležité. V priebehu vyjednávania však nespôsobili toľko rozruchu ako tie, ktoré sú uvedené vyššie.

Vo všeobecnosti všetky práva zahrnuté v smernici sú zacielené na všetky obeť. Existujú však príklady, kde niektoré z uvedených práv môžu požívať len osobitné druhy obetí. Ich aplikácia môže byť obmedzená z nasledujúcich dôvodov:

- a) prístup k tlmočeniu a prekladom poskytnutý bezplatne obetiam, ktoré nerozumejú jazyku alebo nehovoria jazykom daného trestného konania, na základe ich žiadosti (článok 7 smernice 2012/29/EÚ). Prístup k tlmočeniu a prekladom sa však môže použiť v prípade, že o to obeť požiadala a zároveň môže byť obmedzený na konkrétne informácie ako je napríklad preklad konečného rozsudku v súdnom konaní alebo informácie umožňujúce obeti oboznámiť sa so stavom, v akom sa nachádza trestné konanie, okrem výnimočných prípadov, kedy by takýmto oznámením mohol byť negatívne ovplyvnený správny postup v riešení prípadu;
- b) právo na právnu pomoc sa obmedzuje na obeť, ktoré majú postavenie účastníka trestného konania, čo znamená, že sa toto právo vzťahuje len na tie členské štáty, kde podľa národného práva existuje možnosť, aby obeť bola v postavení účastníka trestného konania (článok 13 smernice 2012/29/EÚ);
- c) právna možnosť preplatenia výdavkov vynaložených v dôsledku účasti v trestnom konaní sa obmedzuje na obeť zohrávajúce aktívnu úlohu (článok 14 smernice 2012/29/EÚ). Znamená to, že členské štáty sú povinné preplatiť len nevyhnutné výdavky obetí v súvislosti s účasťou v trestnom konaní a nie sú povinné preplatiť právne výdavky obetí. Členské štáty môžu stanoviť podmienky preplatenia výdavkov podľa národného práva, ako je lehota pre uplatnenie náhrady výdavkov, denné diéty a paušálne cestovné a maximálny denný limit ušlého príjmu (odôvodnenie 47 preambuly k smernici 2012/29/EÚ);
- d) niektoré práva sú určené len pre obeť, ktoré majú pobyt v inom členskom štáte ako je členský štát, kde došlo k spáchaniu trestného činu. Majú možnosť podať trestné oznámenie príslušným orgánom v členskom štáte pobytu v prípade, že obeť

---

<sup>15</sup> S. Buczma, op. cit. passim

tak neučinila v členskom štáte, kde k spáchaniu trestného činu došlo (ak tak nemohla urobiť v danom členskom štáte alebo v prípade závažného trestného činu podľa posúdenia národného práva daného členského štátu, ak tak urobiť nechcela). Tieto obeť môžu využiť ustanovenia uvedené v Dohovore o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie z 29. mája 2000<sup>16</sup> o výsluchu zabezpečenom prostredníctvom videokonferenčného hovoru alebo konferenčného hovoru (článok 17 smernice 2012/29/EÚ);

Napriek tomu, že boli spomenuté isté obmedzenia pri uplatňovaní konkrétnych práv všetkými obeťami, všeobecne možno obsah smernice 2012/29/EÚ prirodzene hodnotiť kladne. Porovnanie s rámcovým rozhodnutím 2001/220/SVV nedáva priestor pre pochybnosti o tom, že smernica 2012/29/EÚ je moderný a účinný nástroj posilňovania práv obeť v celej EÚ. Povedomie o právach uvedených v smernici umožňuje obeť rozumieť trestnému konaniu a byť porozumený. Môže sa to docieľiť aj prístupom k tlmočeniu a prekladu. Všetky uvedené práva sú výnimočne dôležité pre obeť cestujúce v Európe. Musíme mať na pamäti, že každý sa môže stať obeťou trestného činu v zahraničí. Preto povedomie o tom, že sa s obeťami musí zaobchádzať úctivo a citlivo rovnako tak v cudzom štáte ako aj v štáte pôvodu uľahčuje cestovanie a život v rôznych štátoch EÚ.

Smernica nielen zlepšuje práva občanov EÚ, ale všetkých obeť trestných činov spáchaných v EÚ aj keď pochádzajú z tretích krajín. Vyššie normy zaobchádzania s obeťami preto zároveň pozitívne zmenia vnímanie EÚ navonok mimo Európy<sup>17</sup>.

### **Hlavné vlastnosti smernice o európskom ochrannom príkaze**

Smernica o európskom ochrannom príkaze (EPO) bola iniciatívou skupiny členských štátov, konkrétne Belgicka, Bulharska, Estónska, Španielska, Francúzska, Talianska, Maďarska, Poľska, Portugalska, Rumunska, Fínska a Švédska. Pôvodná myšlienka bola zo Španielska a práca na nej začala počas španielskeho predsedníctva. Bola dokončená počas poľského predsedníctva prijatím smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/99/EÚ z 13. decembra 2011 o európskom ochrannom príkaze.

---

<sup>16</sup> OJ C 197, 12.7.2000, s. 3.

<sup>17</sup> Vid': S. Buczma, *Europejskie standardy postępowania z ofiarami przestęptw – nowe rozwiązania*, Na wokandzie 7(10) 2011, s. 23.

## **Rozsah smernice o európskom ochrannom príkaze**

Smernica EPO nepredstavuje povinnosť pozmeniť národné systémy pre prijatie ochranných opatrení ani povinnosť zaviesť takéto opatrenia do národného práva členských štátov. Zavádza mechanizmus vzájomného uznávania opatrení už existujúcich v národných právnych systémoch. Európski zákonodarcovia si boli plne vedomí toho, že modely ochrany obetí v členských štátoch EÚ sa líšia, keďže vychádzajú z odlišných právnych tradícií. Napriek tomu každý jednotlivý členský štát vyvinul svoje vlastné postupy ochrany obetí aplikáciou tzv. ochranných opatrení, zameraných špecificky na ochranu osoby pred trestným činom, ktorý by mohol akýmkoľvek spôsobom ohroziť život danej osoby alebo jej fyzickú, psychickú a sexuálnu integritu ako aj dôstojnosť alebo osobnú slobodu, a ktorých cieľom je predchádzanie páchaniu nových trestných činov alebo zmiernenie dôsledkov už spáchaných trestných činov. Uvedené osobné práva chránenej osoby zodpovedajú základným hodnotám uznávaným a presadzovaným vo všetkých členských štátoch.

Smernica EPO sa vzťahuje na ochranné opatrenia prijaté v trestných veciach, a preto nezahŕňa ochranné opatrenia prijaté v občianskych veciach. Toto riešenie bolo prijaté po hĺbkovej diskusii, ktorá vyústila do koncepcie zavedenia dvoch oddelených nástrojov – EPO a občianskeho EPO, ktorý teraz spadá pod nariadenie (EÚ) č. 606/2013 z 12. júna 2013 o vzájomnom uznávaní ochranných opatrení v občianskych veciach<sup>18</sup>. V snahe preklenúť veľkú rozdielnosť systémov ochranných opatrení v členských štátoch európsky zákonodarca stanovil, že smernica sa má vzťahovať na akékoľvek dostupné ochranné opatrenie v priebehu trestného konania. Aby bolo ochranné opatrenie vykonateľné v súlade s touto smernicou, nie je nutné, aby dané opatrenie prijal trestný súd. Práve naopak, nie je relevantná trestná, správna či občianska povaha orgánu, ktorý ochranné opatrenie prijal. Povaha konania má teda len rozhodný vplyv na možnosť vydania EPO, nezávisle od toho, ktorý orgán je podľa domáceho práva kompetentný uložiť ochranné opatrenie.

V súlade s článkom 5 smernice môže byť EPO vydaný ak bolo predtým prijaté ochranné opatrenie vo vydávajúcom štáte. Vytvára to komplexný trojstupňový postup pozostávajúci z (1) prijatia ochranného opatrenia, (2) vydania EPO a (3) jeho uznania a vykonania

---

<sup>18</sup> OJ L 181, 29.6.2013, s. 4.

vykonávajúcim štátom. Smernica však nepokrýva všetky ochranné opatrenia existujúce v členských štátoch. Jej rozsah sa obmedzuje na nasledujúce zákazy a obmedzenia:

(a) zákaz vstupu do určitých priestorov, na určité miesta alebo do určených oblastí, kde chránená osoba býva alebo ktoré navštevuje;

(b) zákaz alebo úprava styku s chránenou osobou v akejkoľvek podobe vrátane telefonického, elektronického, poštového alebo faxového styku alebo iného styku realizovaného akýmkoľvek inými prostriedkami; alebo

(c) zákaz alebo úprava priblíženia sa k chránenej osobe bližšie než je predpísaná vzdialenosť.

Je nutné zdôrazniť, že aj keď bola smernica prijatá ako nástroj justičnej spolupráce v trestných veciach, zapojené orgány vo všetkých troch krokoch postupu nemusia byť len príslušné trestné sudy. Vyššie uvedené pravidlo irelevantnosti povahy orgánu, ktorý prijal ochranné opatrenie, platí aj pre všetky ďalšie kroky postupu EPO. Znamená to, že EPO môže byť vydané a uznané nielen trestným, ale aj občianskym súdom rovnako ako aj správnym orgánom, a to v závislosti od inštitucionálnej štruktúry ochrany obetí v danom členskom štáte. Preto sa vo vzťahoch medzi niektorými štátmi EÚ môže stať, že jediným spojom medzi postupom EPO a systémom trestného súdnictva je skutočnosť, že ochranné opatrenie bolo prijaté vo vzťahu k prebiehajúcemu trestnému konaniu, avšak nebol zapojený žiaden typický trestnoprávny orgán ako je polícia, prokuratúra či súdnictvo. Je to jasne vysvetlené v článku 9(1), ktorý znie: „Vykonávajúcí štát môže použiť v súlade so svojím národným právom trestné, správne alebo občianske opatrenia.“

### **EPO nasleduje obeť**

Jednou z najdôležitejších vlastností a zvláštností EPO je, že príkaz nasleduje obeť. Doteraz nástroj zakladajúci sa na vzájomnom uznávaní trestného rozhodnutia zabezpečil zaslanie rozhodnutia alebo príkazu do štátu, do ktorého sa presťahoval, mienil presťahovať alebo sa mal presťahovať páchateľ. V tomto ohľade bol však model zmenený úplne, čo implikuje závažné dôsledky pre všeobecnú koncepciu nástroja a príslušného postupu.

Po prvé, EPO môže byť zaslané do viac ako jedného vykonávajúceho štátu. Môže to byť spôsobené spôsobom života obete, keď sa obeť presťahuje do jedného štátu a napríklad pracuje v druhom štáte. Môže to byť problém najmä v pohraničných mestách ako je Cieszyn / Těšín. V týchto prípadoch by mala byť ochrana poskytnutá v oboch štátoch (v uvedenom prípade v Poľsku a Českej republike).

Po druhé, EPO môže byť vydané na základe rozhodnutia, ktoré nebolo pôvodne prijaté orgánom vydávajúceho štátu. Mechanizmus EPO zahŕňa aj situáciu, keď bol rozsudok obsahujúci dané ochranné opatrenie vyhlásený jedným štátom a potom prenesený do druhého štátu, ktorý sa následne rozhodne vydať EPO na základe tohto rozsudku. Takže pôvodcom ochranného opatrenia môže byť aj rozhodnutie, ktoré je vydané alebo len vykonávané vydávajúcim štátom.

### **Dôvody pre vydanie EPO**

V súlade s článkom 6(1) smernice môže byť európsky ochranný príkaz vydaný ak sa chránená osoba rozhodne bývať alebo zostať alebo už býva alebo zostala v inom členskom štáte. Príslušný orgán vo vydávajúcom štáte zohľadní okrem iného zamýšľanú dĺžku pobytu chránenej osoby vo vykonávajúcim štáte a závažnosť potreby ochrany. Musí sa však zohľadniť, že vyššie uvedené podmienky sú len názornou ukážkou, preto sa vydávajúci orgán môže rozhodnúť vydať EPO aj na základe iných premís, ak to považuje za potrebné.

EPO sa nemôže vydať ex officio z podnetu vydávajúceho orgánu. Podobne ako ochranné opatrenia nemôžu byť vykonávané proti vôli chránenej osoby, je pri ich vydaní vždy potrebný podnet chránenej osoby.

### **Výkon EPO a porušenie podmienok**

EPO sa vo všeobecnosti vykonáva v súlade so zákonmi vykonávajúceho štátu. Zákony rôznych členských štátov sa však líšia, čo môže spôsobiť špecifické problémy, najmä v prípade porušenia povinnosti určenej v ochrannom príkaze. Dôsledky porušenia sa môžu výrazne líšiť v členských štátoch v závislosti od ich právnych noriem. Preto smernica poskytuje všeobecný zoznam možných riešení, ktoré v takom prípade možno použiť (viď článok 11). Vykonávajúci orgán môže

- (a) trestne stíhať a prijať akékoľvek iné opatrenie v nadväznosti na porušenie ak porušenie predstavuje spáchanie trestného činu v súlade so zákonmi vykonávajúceho štátu,
- (b) prijať akékoľvek netrestné rozhodnutia súvisiace s porušením alebo
- (c) prijať akékoľvek bezodkladné a predbežné opatrenie s cieľom ukončiť porušovanie, než sa počká, ak je to potrebné, na následné rozhodnutie vydávajúceho štátu.

Ak však v podobnom prípade nie je k dispozícii nástroj na národnej úrovni, ktorý by bolo možné použiť vo vykonávajúcom štáte, jeho príslušný orgán musí aspoň podať hlásenie vydávajúcemu orgánu o každom porušení ochranného opatrenia uvedeného v EPO, o ktorom sa dozvie. Táto voľba sa považuje za posledné možné riešenie, pričom musíme mať na pamäti, že výmena informácií, a to aj tá najrýchlejšia, neposkytne chránenej osobe skutočnú a hmotnú ochranu počas relatívne dlhého časového obdobia.

## V. Závery

O potrebe zvýšenia noriem ochrany obetí v súvislosti s trestným konaním nie je pochyb. Vyššie uvedené nástroje sú jednými z mnohých možných a požadovaných krokov v tomto smere. Ochrana obetí by sa mala stať podstatným prvkom fungovania súdnych orgánov, tak na národnej ako aj európskej úrovni. Spôsob, akým orgány zaobchádzajú s obetami často ovplyvňuje vnímanie účinnosti súdnych systémov EÚ v očiach verejnosti. Ak zohľadníme skutočnosť, že už temer 12 miliónov občanov EÚ žije v inom členskom štáte než je štát ich pôvodu, je to extrémne dôležité. Správnou implementáciou smerníc teda členské štáty preukážu svojim občanom, že nové zavedené normy zaobchádzania stáli za čakanie. Samotná smernica môže posilniť ochranu obetí, ale podstatné zlepšenie ochrany obetí nebude možné do úplnej implementácie tejto smernice ako aj smernice EPO. Len potom môžeme očakávať zavedenie konzistentného a komplexného mechanizmu ochrany obetí, ktorý im umožní prístup k rovnakým právam nezávisle od ich štátnej príslušnosti a miesta pobytu.

Na základe vyššie uvedeného je potrebné v tejto fáze poukázať na to, že ak uplynula lehota pre implementáciu smernice a smernica je jasná a bezpodmienečná, jednotliviec sa môže odvolať na smernicu proti štátu<sup>19</sup>. Je to ďalší aspekt zodpovednosti daného členského štátu v prípade, že netransponoval alebo neaplikoval smernice správne. Lisabonská zmluva posilnila kompetencie EÚ v oblasti trestného súdnictva. Znamená to, že Komisia môže začať proti danému členskému štátu konanie pre porušenie zmluvy. Každý občan sa môže sťažovať na chabú aplikáciu pravidiel, vďaka čomu je tento nástroj veľmi silným nástrojom pre obeť pri presadzovaní svojich práv<sup>20</sup>.

---

<sup>19</sup> P. Craig, G. De Búrca, Právo EÚ. Texty, prípady a materiály, Oxford 2008, s.280-281.

<sup>20</sup> Vid' prejav F. Le Baila *Posilnenie práv obetí v Európe*, SPEECH/2011/11/08 prednesený počas konferencie Victim Support Europe (Podpora obetí v Európe) "Zavádzanie práv obetí do praxe – Ako implementovať smernicu EÚ o právach obetí v celej EÚ", ktorá sa konala v Bruseli dňa 26. novembra 2012.

Stanovenie spoločných minimálnych noriem ochrany obetí povedie k zvýšeniu dôvery v národné systémy súdnictva členských štátov v trestných veciach, čo môže viesť k účinnejšej spolupráci v trestných veciach v EÚ. Preto by normy v oboch smerniciach mali zároveň implikovať efektívnejší boj proti cezhraničnej kriminalite<sup>21</sup>.

---

<sup>21</sup> Vid': A. Grzelak, T. Ostropolski, System prawa Unii Europejskiej. Podręcznik, Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych, t. XI., Warszawa 2011, s. 141.